

A diáknyelvhez. 1. Dárdás. Dobos Károly A magyar diáknyelv szótára (1898) szerint a *dárdás* 'a lakótársak közt a legfiatalabb'. Lénárt József: Emlékek a régi kollégiumi életből (Marosvásárhely, 1914) c. műve szerint 'a legátust kísérő szolgatánuló' (idézi az EtSz). A szó előfordul Móricz Zsigmond Légy jó mindhalálig c., a debreceni diákéletet rajzoló regényében is: Reggel, hogy éppen *dárdás*, lemege a reggeliért a szobafőnöknek (37). Egy másik hely világos magyarázatot adja a szónak: Azért *dárdás* maga, mert az ilyen kisdiakok két hosszú *dárdán* hozták a vállukon hajdanában az üstöt (130).

2. Kápsálás. A régi, 1838-ban megjelent Tsz szerint Kecskeméten *kápsál* a. m.: 'kéreget (pl. bort, búzát, eleséget deákok számára)'. Ez is előfordul Móricz Zsigmond diákregényeiben: A *debreceni kápsálás* mintájára bizottságot küldenek ki. A gazdag fiúk hadd hozzák be az ismerőseik pénzét (Forr a bor 1:149). Úgy lett a *kápsálás*, hogy novemberben a diákok sorra jártak koldulni az egész városban és kéregettek ennivalót (Légy jó mindhalálig 131). Szekér jött az út közepén a kollégium felől és a járdán két magas feketeterűs teológus... *Kápsálnak*... Gyűjtenek... A konviktusra, a civisektől... Ki mit ad. Kukoricát, búzát, lisztet, szalonnát... — Diákok?... Koldulnak?... — Az nem szegény, az *kápsálás* (115). A *kápsál* alapszava a latin *capsa*, melynek jelentése Calepinus szerint 'szekrény', Molnár Albert latin-magyar szótárában 'iskátola, szekrény, ládácska'. Ezt is átvettük a latinból, bizonyára csak a diáknyelvben. CzF szerint Kállay szógyűjtésében u. i. *kápsa* a. m. 'kenyeres zsák', Ballagi Teljes szótára szerint 'kenyértartó zsák, tarisznya'. A MTsz nem közli.¹

3. Brúgó. A régi Tsz szerint szintén Kecskeméten a. m.: 'cipó'. A MTsz még Rimaszombathól is közli. Móricz Zsigmond ennek is pontosabb jelentését adja: A brúgót, a barna diákkenyeret majszolta (Légy jó mindhalálig 20).

4. Kotró. A MTsz szerint Borsod, Szatmár és Szilágy megyében és Nagykállón a. m. 'kéményseprő'. Móricz Zsigmond azt a diákot mondja *kotró*-nak, aki reggel a diákok hálószobáját kisöpri, miután a diákok lementek reggelizni: Mikor öltözött, a *kotró* port vert a szemébe és sürgette, hogy menjen már a csudába, ne legyen itt láb alatt... Ezzel a *kotró* le is csapta a törött, nyüzött cirokseprűt, felesapta a kalapját s elment (Légy jó mindhalálig 209).

5. Kisbotos, nagybotos. A Kivilágos kivirradtig c. regényben említi Móricz Zsigmond őket: *Kisbotos* volt Debrecenben, mert én vótam a *nagybotos!* (3). Tehát ezek is a debreceni diáknyelvből valók. Szótáraink nem közlik. Barcza József Debreceni diákszók és szólásmondások c. cikkéből kitűnik, hogy ezeknek a tűzoltásnál volt szerepük: „Említi a diák tűzoltóságot is, mely 1880 ápril(is) 24-én oszlott fel. A tűzoltó zászló felirata *tűzzel a tüzet* volt s nem is hiába, mert a *villás, vedres, fejszés, kis botos, nagy botos* ugyancsak megfeleltek kötelességüknek nemcsak a *kifutáson* (a tűzoltók gyakorlata teljes szerszámmal és machinával a nagyerdőn), hanem a valóságos vésznel is“ (Nyr 25:455).

¹ Trencsény Károly idézi a *kápsa* szót Arany Jánosnak Szilágyi Istvánhoz intézett két leveléből. Az egyik a Toldi utolsó két sorára vonatkozik: Mikor az ökre már le volt írva, azon gondolkoztam, micsoda rímet vegyek rá a *kápsa* örökre helyett. — A Toldi szerelméről meg ezt írják: Az ember a legszebb gondolatokat anyyira megszokja, hogy végre... legeredetibb helyeit «reminiscentiáknak» hiszi valamely *kápsa* könyvből, mit már az egész világ megúnt. — Trencsény szerint a *kápsa rímnek* és a *kápsa könyvnek* az az értelme: megszokott, megúnt, elavult, ősdí (Nyr 45:35). Simonyi ezt a székely *kápsál* 'karmot, kapargál' tájszóval hozza kapcsolatba, s szerinte *kápsa* eredetileg körmölgetést, firkát jelenthetne. Hogy a latin *capsa* szóval ez is összefügghetne, az egyelőre homályos előttem.

Kérjük diákolvasóinkat, gyűjtsék és küldjék be a Nyelvőr szerkesztőségének az iskolájukban vagy kollégiumukban használt diákszavakat, pontos értelmezéssel. Érdeemes íróink (pl. Jókai, Komáromi János) műveiből is kiírni (egész mondatban) az idevágó szókat, az ott adott magyarázatokkal együtt.

6. *Kicsiny a rakás, nagyobbat kíván.* A Légy jó mindhalálig c. diákregényben Móricz Zsigmond leírja a diákok egyik tízperci szórakozását: Óra közben tízkor „*kicsiny a rakás, nagyobbat kíván*“ volt az udvaron... Kicsődültek az A-osztályosok is és nagy üvöltéssel ők is részt vettek a játékban, ami abból áll, hogy egy fiút letepernek s rá birkózás közben, a másik, harmadik, akkor elkiáltják, hogy: „*kicsiny a rakás, nagyobbat kíván*“ s akkor mint a méhek futnak elő a körüllevő fiúk, rá a csomóra, s egyre nagyobbra nő a gyerekhegy, míg csak, aki lent van, jajgatni nem kezd, akkor aztán egyszerre ijedten széteszlik az egész (183).